

Защо хората употребяват наркотици?

Много често задаваме този въпрос на децата, с които провеждаме обучения и превенция. Винаги е интересно какъв ще бъде отговорът, без да бъде рационализиран, старателно обоснован и оценен от един вече зрял ум.

Най-чистосърдечно децата отговарят: защото хората се притесняват; защото искат да забравят нещо; защото са депресирани; защото искат да се харесат на някой друг; защото искат да им е по-весело, да се смеят повече и да са по-щастливи; защото им е скучно; защото искат да говорят по-лесно с другите и т.н. Някой дори са по-дръзки и казват: „Защото са луди – как може да го правят, когато знаят, че са опасни“. Казват тези неща, без дори да са съвсем сигурни, какво точно са наркотиците.

Съвсем интуитивно децата разбират, че тези вещества променят съзнанието и човек се чувства по различен начин, но също така са и опасни.

А какво казват учените по този въпрос? Съществуват множество теории за произхода и употребата на психоактивните вещества (наркотици и алкохол) и свързаните с това проблеми. Всички теории имат свои основания и са базират на конкретни изследвания, само че нито една теория сама по себе си не дава пълноценна картина.

Намерени са много археологически находки, които доказват не само че психоактивни вещества са употребявани от човека много отдавна, а и факта, че още от онези времена са били забелязани някои проблеми свързани с или предизвикани от тях. Това неминуемо води и до въпроса „Защо?“. Защо хората са толкова неразумни и безотговорни, че вече хиляди години продължават да ги използват, въпреки ясните доказателства за вредата им?

Може би причините са по-дълбоки и се крият в базисните човешки инстинкти. Известно е, че те са глад, жажда, физическо оцеляване и секс, и са характерни не само за човека, но и за висшите животни. През последните 100-150 години поведенческите науки са предложили множество доказателства за това, че освен споменатите базисни инстинкти има и още един с пряко отношение към проблема с веществата. Това е инстинктът за промяна на психологичното състояние. Този инстинкт е толкова дълбок и мощен, колкото са и другите.

В книгата си „Злоупотреба и зависимост от психоактивни вещества“ д-р Игор Куценок дава някои примери за това. Ако наблюдаваме поведението на децата веднага след прохождането, ще открием прилики, особено в игрите, които те харесват и играят – люлки, въртележки, въртене на място и много други двигателни активности, в резултат на които настъпва замайване и светът започва да изглежда по-различен, макар и за кратко. Това детско поведение е транскултурално. В процеса на израстване хората откриват много други начини да задоволят този си инстинкт и начини да променят психичното си състояние. Такива занимания могат да са: четенето; слушането на музика; физическите упражнения и други. Използването на психоактивни вещества също е такъв метод, който за съжаление води и до проблеми. Употребата на наркотици и алкохол може да се разглежда като рискован и често дисфункционален начин на задоволяване на един инстинкт.

Факт е, че прибегвайки до употреба на психоактивни вещества, човек цели да промени своето сегашно състояние. Но от какво състояние най-често бяга? Какъв най-често мечтае да бъде? Или кои са най-честите причини, които тласкат човека към наркотиците? И по тези въпроси има множество теории и мнения. Това изглежда логично, тъй като тези въпроси касаят нещо изключително субективно и индивидуално – човешкия живот. Трудно е да се правят обобщения, когато всеки живот е низ от различни житейски ситуации, избори, присъствие и

влияние на други хора, социално положение, култура и много други фактори. Ако се замислим, има хиляди предпоставки, които биха могли да доведат до едно единствено събитие (като да вземеш първата си доза), а едно единствено събитие може да е предпоставка за хиляди възможни решения. И така, колелото се върти.

Ако трябва да обобщим някакви причини, една от най-често споменаваните е тази, че хората започват да употребяват някакво вещество, за да намалят нивата на стреса и тревожността си, да подтиснат травматични спомени и преживявания. Хора с високо ниво на субективен стрес откриват, че след употреба на някакво вещество той намалява, което води до многократно повтаряне на употребата. Друга разпространена теория е, че хората употребяват, за да създадат у себе си удоволствено преживяване, да засилят социализацията си и да повишат самоувереността си. Наистина ефектите от наркотиците и алкохола изглеждат доста примамливи. За няколко часа (а често и по-малко) ставаш точно такъв, какъвто искаш да бъдеш. А след това, какво?

Склонни сме, когато вземаме дадено решение, първо да мислим за ползите, които ще извлечем от него и избягваме да мислим за рисковете, надявайки се, че няма да ни застигнат. Никой не започва да взема наркотици с идеята да стане зависим. Никой не се напива, защото получава удоволствие от махмурлука на другия ден. Човек се решава да вземе дадено вещество, за да е малко по-щастлив, малко по-уверен, да забрави за кратко, да се успокои. Опитва ни да поправим един малък щрих в живота си често разваля цялата картина.

Марина Попова, психолог. Бакалавър по психология (ВТУ „Св.св Кирил и Методий“), магистър по Трудова и организационна психология (СУ „Св.Климент Охридски“). От юни 2013 г. работи като консултант на Националната информационна линия за наркотиците и алкохола (<http://www.drugsinfo-bg.org/bg/>) към Асоциация за рехабилитация на зависими „Солидарност“ (<http://www.solidarnost-bg.org/>).

http://www.puls.bg/health/mind/news_16024.html